Keskustelualoite KA 20/2018 vp

Krista Mikkonen vihr ym.

Keskustelualoite kaivosteollisuuden vastuullisuudesta

Eduskunnan puhemiehelle

Maaperämme mineraalivarat ovat yhteistä omaisuuttamme ja arvokas uusiutumaton luonnonvara. Ne voidaan kaivaa ylös vain kerran. On huolehdittava, että niitä käytetään kestävästi koko yhteiskunnan kannalta.

Nyt näin ei ole. Suomen kaivoslainsäädäntö on yksi maailman sallivimmista. Tällä vuosikymmenellä Suomessa on keskitytty houkuttelemaan maahamme kaivosyhtiöitä — siinä ollaankin onnistuttu, sillä Fraser Instituten arvion mukaan Suomi on maailman houkuttelevin maa kaivosyhtiöille. Louhinnan määrä on lähes kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa.

Viime viikkojen vilkas julkinen keskustelu kaivoksista kuitenkin osoittaa, että kansalaiset ovat huolissaan siitä, että ylikansalliset kaivosjätit pääsevät hyödyntämään yhteistä omaisuuttamme ja jättämään kaivostoiminnan haitat yhteiskunnan siivottaviksi.

Taustalla ovat viime vuosien huolestuttavat uutiset kaivostoiminnasta. Australialaisen Dragon Miningin Oriveden kaivokselta paljastui laiton kaatopaikka. Nivalan kaivoksen ympäristövahingot jäivät kanadalaisen yhtiön jäljiltä veronmaksajien maksettaviksi. Talvivaaran kaivos aiheutti vuosia vahinkoja ympäristölleen, ja monet maanomistajat jäivät odottamaan korvauksia.

Kanadan kanssa solmittava vapaakauppasopimus CETA on herättänyt eduskunnan täysistunnon ja ulkoasiainvaliokunnan vaatimaan kaivoslain päivitystarpeiden selvittämistä. Huolena on, että vapaakauppasopimus saattaa antaa Suomessa toimiville kanadalaisille kaivosyhtiöille mahdollisuuden kyseenalaistaa Suomen ympäristölainsäädännön tiukentamisen investointisuojaan vedoten. Sopimuksen hyväksymisen yhteydessä eduskunta edellytti hallitusta käynnistämään välittömästi kaivoslain uudistamisen arvioinnin ja tuomaan tarvittavat muutosesitykset eduskunnan hyväksyttäviksi niin, että muutokset voidaan saattaa voimaan tällä vaalikaudella. Näin ei ole tapahtunut.

Huolta on herättänyt, se että Suomessa on edelleen käytössä muinainen "löytäjä saa pitää" -periaate, jonka mukaan mineraalivarat kuuluvat sille, joka varaa alueen ensimmäisenä itselleen. Kaivosyhtiöiden ei tarvitse maksaa niistä mitään erillistä veroa tai rojaltia valtiolle. Helsingin Sanomien tuoreen kyselyn mukaan yhtä vaille kaikki eduskuntapuolueet ovat valmiita kiristämään alan verotusta tai ainakin harkitsemaan sitä.

Kaivostoiminta voi kestää vain muutaman vuosikymmenen yhdellä paikalla, mutta mahdollinen ympäristön pilaantuminen ja haitat muille elinkeinoille ovat pitkäkestoisia, jopa pysyviä. Kunnil-

la, paikallisyhteisöillä, maanomistajilla ja alkuperäiskansoilla ei kuitenkaan ole juuri mahdollisuuksia kieltää tai rajoittaa malminetsintää ja kaivostoimintaa alueellaan.

Paraskaan kaivoslainsäädäntö ei yksin takaa sitä, etteivät kaivokset aiheuta ympäristövahinkoja. Valvontaresurssien pienuus on todellinen ongelma. Valvovan viranomaisen eli ELY-keskuksen ympäristövastuualueella työskentelevien määrä on laskenut vuosina 2009—2017 lähes puolella. Ympäristöhallinto tarvitsee riittävät resurssit arvioida lupahakemuksia ja valvoa, että lakeja ja lupia noudatetaan.

Julkisessa keskustelussa on myös noussut esiin se, miten varmistetaan, että kaivosten ympäristövahingot eivät kaadu veronmaksajien harteille. Ympäristöministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön yhteinen työryhmä esitti jo vuonna 2014 perustettavaksi tätä varten ympäristövahinkorahaston, johon varat kerättäisiin kaivosyhtiöiltä.

Monista huolista ja esitetyistä ratkaisumalleista ei ole kuitenkaan päästy vielä keskustelemaan laajasti eduskunnassa. Tarve ja julkinen kiinnostus keskustelulle Suomen kaivoslain kehittämisestä ja suunnasta olisi suuri. Miten voidaan varmistaa se, että kaivokset toimivat ympäristön, ihmisten ja talouden kannalta kestävällä tavalla?

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

> *että eduskunta käy ajankohtaiskeskustelun kaivosteollisuuden vastuullisuudesta ja niistä toimenpiteistä, joita kaivosten ympäristö- ja yhteiskuntavastuun toteutuminen edellyttää.*

Helsingissä 16.1.2019

Krista Mikkonen vihr
Touko Aalto vihr
Outi Alanko-Kahiluoto vihr
Pekka Haavisto vihr
Hanna Halmeenpää vihr
Satu Hassi vihr
Heli Järvinen vihr
Emma Kari vihr
Johanna Karimäki vihr
Jyrki Kasvi vihr
Ville Niinistö vihr
Olli-Poika Parviainen vihr
Jani Toivola vihr
Antero Vartia vihr
Ozan Yanar vihr